

Helstryp kontra sele – en studie om dess påverkan på hunden.

Choke collar vs. harness – a study about its impact on the dog.

Titti Benjaminsson

Etologi och djurskyddsprogrammet

**Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskyddsprogrammet**

Skara 2010

Studentarbete 331

***Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme***

Student report 331

ISSN 1652-280X

Helstryp kontra sele – en studie om dess påverkan på hunden.

Choke collar vs. harness – a study of its impact on the dog.

Titti Benjaminsson

Studentarbete 331, Skara 2010

**Grund C, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi,
kurskod EX0520**

Handledare: Helene Axelsson SLU, Avd. Etologi och Djurskydd, Box 234, 532 23 Skara

Biträdande handledare: Yrsa Görnerup-Franzén Södra Lundavägen 8, 245 32
Staffanstorp

Examinator: Malin Skog SLU, Avd. Etologi och Djurskydd, Box 234, 532 23 Skara

Nyckelord: Halsband, sele, stress, signaler, hund, beteende, etologi

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Avdelningen för etologi och djurskydd

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.hmh.slu.se

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5–30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	4
SUMMARY	5
1. BAKGRUND.....	6
2. UTRUSTNING.....	6
2.1. Helstryp	6
2.2. Selar.....	6
2.3. Lagstiftning	7
3. FAROR MED HALSBAND OCH SELAR	7
3.1. Ögontryck.....	7
3.2. Skador i rygg och nacke	7
3.3. Hudskador	8
3.4. Träning	8
4. STRESS.....	8
5. MÄNNISKANS ROLL	10
6. SYFTE.....	10
6.1. Frågeställningar	10
7. MATERIAL OCH METOD	10
8. RESULTAT.....	13
8.1. Stressignaler/beteenden	13
8.2. Drag i kopplet.....	14
8.3. Enkäten.....	14
9. DISKUSSION.....	15
10. SLUTSATSER	17
TACK	17
REFERENSER	18
BILAGA 1 - ENKÄT	20

SAMMANFATTNING

Under många år har människan försökt att kontrollera sin hund med hjälp av ett koppel fäst i ett halsband eller i en sele. Hundar har en stark instinkt att dra när de känner tryck, till exempel hundar som drar i kopplet på promenad, vilket är problematiskt vid koppelträning. Man kan ta till en del olika hjälpmedel för att få hunden att sluta dra, men en del kräver både mycket kunskap och färdighet för att användas rätt. Ett av dessa hjälpmedel är helstrypet, ett slags halsband som dras åt runt hundens hals när hunden drar. Detta är framtaget som ett träningsredskap när man tränar med negativ förstärkning. När hunden utför rätt beteende släpper man på trycket, men vid en promenad då hunden drar släpps det aldrig, och blir då istället som en bestraffning.

En sele låter en större del av kroppen ta emot trycket om hunden drar. Det finns en mängd olika selar, och det är viktigt att de sitter rätt så trycket fördelas. Man kan använda sig av så kallade antidragselar, och även dessa kommer i olika modeller. En modell kallas för frontkontroll, där kopplet fästs i en ring på bröstremmen.

Som tidigare nämnts så kräver helstrypet kunskap för att användas på rätt sätt, och är ett hjälpmedel som kommer med en del konsekvenser. I en studie har man sett problem med ökat ögontryck på hundar som drar med halsband på, medan det med selar inte ökade nämnvärt. Det har gjorts undersökningar på rygg och nacke hos hundar där man har sett samband mellan nackskador och ryck i kopplet. Men det är svårt att avgöra om det är just detta som orsakat nackskadan, eller om det är utav yttre påverkan. Vissa antidragselar går ut på att det ska vara obehagligt för hunden att dra, det går nämligen remmar under hundens ben som dras åt när hunden drar, och dessa kan skada den känsliga huden samt underliggande nerver.

Stress är av stor betydelse för hunden välfärd, och det är väldigt svårt att mäta stress. I denna studie har jag valt att titta på beteenden, och de beteenden som enligt tidigare studier tyder på en stressad individ är till exempel flåsar, slickar sig runt nosen, skakar kroppen, gäspar och ökad vokalisering. Det krävs dock ytterligare studier inom detta ämne då det är skillnader mellan olika raser och individer hur de hanterar stress, och då också vilka beteenden de visar.

I denna studie användes 15 hundar av olika raser och i olika ålder. Deras ägare fick innan studien uppskatta på en skala mellan 1-10 hur mycket deras hundar drog, och snittet hamnade på 6,93. Hundarna och dess ägare filmades då de gick runt i ett ridhus, med en sele av frontkontrollmodell samt ett helstryp i nylon, och dessa filmer analyserades sedan. De beteenden som registrerades var beteenden som kan vara tecken på stress.

Man kunde se en signifikant skillnad i antal visade stressignaler under den tid då hunden och förare var i rörelse i ridhuset, och hundarna drog signifikant mer i kopplet när de var i rörelse och bar stryphalsband. Det är svårt att säga varför det är så, och många olika faktorer spelar roll. Alla hundar bar sele först, och då kan de ha aklimatiserat sig till miljön när det var dags att sätta på helstrypet, vilket kan innebära att de gick tillbaka till gamla vanor att dra i kopplet. Samtidigt så är denna sele utformad så att det ska vara svårt för hunden att dra.

Det behövs vidare forskning inom området stress hos hund, samt hur de olika hjälpmedel som idag finns på marknaden påverkar hunden. Den kunskap som idag finns är erfarenheter från människor som arbetat med hund, och det finns bara en del vetenskap bakom deras åsikter. Jag hoppas att detta arbete kan bidra till en diskussion i hundsverige om hur våra hundar egentligen mår av våra uppfinningar, och att hundägare tänker efter och funderar på vad de utsätter sin hund för.

SUMMARY

For many years man has tried to control their dog by a leash attached to a collar or a harness. Dogs have a strong instinct to pull when they feel pressure, for example, dogs that pull on the leash on the walk, which is problematic during leash training. You can use different tools to get the dog to stop pulling, but some require both knowledge and skill to be used correctly. One of these tools is the choke, a kind of collar that is tightened around the dog's neck when the dog pulls. This is designed as a training tool when training with negative reinforcement. When the dog performs the correct behavior, you release the pressure, but at a walk when the dog pulls it is never released, and instead becomes a punishment.

A harness allows a greater part of the body to take the pressure when the dog pulls. There are a variety of harnesses, and it is important that they fit right so the pressure is correctly distributed. You can use a so-called anti-pull harnesses, and even these come in different models. One model is called front control, where the leash is attached to a ring on the cheststrap.

As mentioned earlier, the choke requires knowledge to be used properly, and is a tool that comes with some consequences. In one study they have seen problems with increased intraocular pressure in dogs that pull with a collar on, but while wearing harnesses it did not increase significantly. There have been studies on the back and neck in dogs where they have seen the connection between neck injury and tug on the leash. But it is difficult to determine whether it is precisely this that caused the neck injury, or if it is out of external influences. Some anti-pull harness are made so it will be uncomfortable for the dog to pull, where straps that goes under the dog's legs that tighten when the dog pulls, and these can damage the delicate skin and underlying nerves.

Stress is of great importance for the welfare of the dog, and it is very difficult to measure stress. In this study, I have chosen to look at behaviors and the behaviors as previous studies indicates a stressed individual are for example, panting, licking around the nose, shake body, yawning, and increased vocalization. However, further studies are needed on this subject since there are differences between breeds and individuals how they handle stress, and then also what signals they show.

In this study 15 dogs of various breeds and at different ages were used. Their owners had before the study estimated on a scale of 1-10 how much their dogs pulled, and the cut ended up at 6.93. The dogs and their owners were recorded as they walked around in a riding stable, with a harness of front control model and a choke made of nylon, and these films were analyzed. The behaviors recorded were signals that could be signs of stress.

You could see a significant difference in the number of displayed signals of stress during the time when the dog and its owner were in motion at the riding stable, and the dogs pulled significantly more on the leash when they were in motion and wore choke collar. It is difficult to say why this is so, and many factors play a role. All dogs wore the harness first, and so they might have been acclimatized to the environment when it was time to put on the choke collar, which may mean that they went back to old habits, to pull on the leash. At the same time, this harness is made so it will be difficult for the dog to pull.

Further research in the area of stress in dogs is needed, and how the various devices currently on the market affect the dog. The knowledge available today is experiences from people who work with dogs, and there is only a little science behind their opinions. I hope that this will contribute to a debate among dogpeople in Sweden about how our dogs really feel by our inventions, and that dog owners think about it and think about what they expose their dog to.

1. BAKGRUND

Under många år har människan försökt att kontrollera sin hund med hjälp av ett koppel fäst i ett halsband eller i en sele (Ogburn, 1998). När vargen domesticerats, och var en del av människans samhälle och en del av vår kultur så började man att visa individuellt ägarskap över hunden med hjälp av halsband och koppel (Serpell, 2001). Assyrianska jägare använde hundar av mastiff typ som jakthundar, och man har sett på en assyrisk relief från 600-talet före Kristus att man då använde sig av halsband, även av strypmodell (Lindsay, 2001).

Hundar har en stark instinkt att dra när de känner tryck, som till exempel hundar som drar i kopplet under promenaden (Ogburn, 1998). När hunden drar i kopplet lockar det fram en thigmotaxic reflex som får hunden att öka åt motsatt håll från trycket, vilket innebär att hunden drar mer och denna motsatsreflex är en problematisk faktor i koppelträning (Lindsay, 2000).

Många som har problem med sin hund tar ofta hjälp av olika hjälpmedel, exempelvis stryp Halsbandet, för att få ordning på sin hund (Herron, 2009). Används detta fel kan det få farliga konsekvenser, såsom neuromuskulära störningar, brustet luftrör med mera (Mugford, 1981, Ogburn, 1998, Herron, 2009).

2. UTRUSTNING

Det finns många olika sorters halsband, koppel, selar och andra medel att använda på promenad och träning. Traditionellt är det vanligast med halsband och koppel men det finns en växande oro över säkerheten och logiken i att använda något som går runt och spänner åt runt halsen (Landsberg, 1997). All utrustning har sina för- och nackdelar, och dessa bör begrundas innan man bestämmer vad man ska använda på sin hund då viss utrustning kräver erfarenhet och kunskap för att kunna användas rätt (Lindsay, 2005).

2.1. Helstryp

Helstryp finns i många olika utföranden, till exempel kedja, nylonsnöre eller läderband (Lindsay, 2005). Den fungerar så att du fäster kopplet i den ”fria” ringen, och när du drar så rör sig den andra ringen medsols runt hundens nacke och tillämpar ett tillfälligt tryck (Lindsay, 2005). Halsbandet ska vara så långt att det går över hundens huvud. Man kan sätta dit ett litet stopp på halsbandet så att det blockerar från att dras åt för hårt runt nacken, men man kan även sätta stoppet så att halsbandet hålls på rätt plats på nacken, och inte kanar ner (Lindsay, 2005).

2.2. Selar

Vissa selar är endast ämnade till att hålla hunden under kontroll, och andra har designats så att de ska tillföra ett tryck på hunden så den inte kan kasta sig framåt (Landsberg, 1997).

Fördelen med de flesta selar är att de fördelar trycket över en större del av kroppen när hunden drar och använder man en bogsele så får bröstet ta mycket tryck, vilket är en stark del av hundens kropp (Mugford, 2007). De kommer i flera olika modeller och det är viktigt att de sitter bra så hunden inte kommer ur den (Lindsay, 2005).

Det finns modeller av selar som är så kallade antdrag selar. En typ av antdragsele har två band som går från och till ett halsband och under frambenen, där ett tryck uppstår när hunden drar (Mugford, 2007). En annan antdragmodell är en så kallad frontkontrollmodell, där man fäster kopplet i en ögla placerad på remmen som går över

hundens bröst (Mugford, 2007). Dessa har samma sorts kontroll som en nosgrimma, dvs. att när hunden drar framåt får den ingen kraft och hunden vänds upp mot den som håller i kopplet (Mugford, 2007).

2.3. Lagstiftning

Enligt 16§ djurskyddslagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter så skall hundar under tiden 1 mars till 20 augusti hållas under sådan tillsyn så att de inte kan springa lösa i marker där det finns vilt. Detta innebär att hunden måste hållas kopplad.

Enligt 2 kap. 11§ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2008:5) om hållande av hund och katt får hundar inte hållas bundna inomhus, och de får inte hållas i löplina utomhus permanent. De får bara hållas bundna två timmar per dygn och endast på ett sådant sätt att det inte utgör en skaderisk för hunden. I allmänna rådet till denna paragraf står det att hundar inte bör bindas i stryphalsband. Enligt 2 kap. 12§ (SJVFS 2008:5) så ska hundar som hålls inomhus rastas regelbundet och hundar som hålls i rastgård ska dagligen rastas på annan plats. Enligt 2 kap. 13§ (SJVFS 2008:5) så får inte stackelhalsband användas och med detta menas ett halsband med taggar som skärper verkan av halsbandet.

3. FAROR MED HALSBAND OCH SELAR

3.1. Ögontryck

Pauli et.al. (2006) såg i sin studie att ögontrycket ökade signifikant från dess normala värde när hundar drog i kopplet med halsband på, men inte med sele. Ögontrycket ökar kortvarigt med tryck på hundens hals (Pauli et.al., 2006). Veterinärer som är specialiserade på ögon rekommenderar att hundar som har glaukom (grön starr), svag eller tunn hornhinna eller har genomgått en operation i ögat bör bära sele hellre än halsband (Pauli et.al., 2006). Det finns modeller av selar som ger ett tryck på halsen, dessa bör man undvika då hunden får mer kraft att dra med selen, och kan på så sätt öka ögontrycket mer då än när den drar i halsband (Pauli et.al., 2006). Pauli et.al. (2006) visade i sin studie en trend hos äldre hundar mot att de har ett högre ögontryck, både när de har halsband och har sele. Hundar av raser som är framavlade för att dra, till exempel Alaskan Malamute och Siberian husky tycktes vara resistenta mot höjt ögontryck enligt Pauli et.al. (2006), vilket kan bero på deras kroppshållning och teknik när de drar.

3.2. Skador i rygg och nacke

Hallgren (1991) gjorde en undersökning om ryggsador på 400 hundar. Han fann inget samband mellan ryggfel hos hund och att hunden bar stryphalsband, men han fann ett samband mellan ryggproblem hos hund och ”ryck och drag” i kopplet. Enligt rapporten så var ett av de starkaste sambanden i undersökningen det mellan ”ryck-och-drag” och cervikal skada, alltså i nacken. Av de hundar som hade en skada i nacken så angav 91 % av hundägarna att deras hund blivit utsatt för ryck och/eller drag i kopplet, men samtidigt visade han på att 78 % av de som inte hade en cervikal skada hade varit utsatta för ryck och/eller drag i kopplet. Hallgren (1991) anser att dessa skador på nacken kan ha blivit värre för att de gjorts med stryphalsband. Fel användning av stryphalsband kan resultera i nackskador, men det är svårt att bevisa att det är just detta som orsakat skadan eller om något annat har inträffat (Lindsay, 2005).

3.3. Hudskador

Den antidragsele med två remmar som går under hundens ben medför smärta och ibland även skador på den känsliga huden och underliggande nerver (Mugford, 2007).

3.4. Träning

Helstrypet kräver mycket kunskap och färdighet för att användas på ett bra och säkert sätt (Lindsay 2005). Det faktum att man kallar det för stryphalsband har lett till en missuppfattning om hur man egentligen ska använda det (Lindsay 2005). Strypet har kommit för att det är obehagligt för en hund som inte lyder (Landsberg, 1997). Träning med stryp kan vara användbart som träning med negativ förstärkning. Negativ förstärkning innebär att du ger hunden ett kommando, drar i strypet och släpper omedelbart på trycket när hunden visar rätt beteende (Arhant et.al., 2010). Många oerfarna använder det tyvärr fel och strypet blir till en positiv bestraffning istället då trycket inte släpps förrän hunden slutar dra (Landsberg, 1997). Positiv bestraffning innebär att hunden utför ett beteende som inte var önskat av dig som förare, och då tillför du något som för hunden är obehagligt för att minska sannolikheten för att hunden ska utföra detta beteende igen (Arhant et.al., 2010). Då strypet används som en bestraffning kan det få motsatt effekt och hundens rädsla och ångest kan öka varje gång detta inträffar (Landsberg, 1997). Negativ bestraffning innebär att du tar bort något hunden vill ha när den utför fel beteende, den får inte sin belöning (Arhant et.al., 2010). Träningstekniker som går ut på bestraffning är inget effektivt tränings sätt då man inte lär hunden vad den ska göra, utan vad den ska undvika (Landsberg, 1997). Träning med positiv bestraffning kan leda till ett stort antal oönskade beteenden hos hunden såsom rädsla, ångslan, aggression och obehag hos djuret och kan även leda till fysiologisk utmattning (Landsberg, 1997, Lindsay 2005, Blackwell et.al., 2008). Blackwell et.al. (2008) visade i sin studie att de som använde sig av flera träningsmetoder hade hundar som visade mycket undvikande beteenden då de är osäkra och inte vet om de får förstärkning eller bestraffning efter visat beteende. I flera studier har man sett att det finns en koppling mellan bestraffningar och aggressivt beteende och nervositet hos hundar (Hiby et.al., 2004, Arhant et.al., 2010). Hiby et.al. (2004) visade i sin studie att hundar som enbart tränats med belöningsbaserad träning, positiv förstärkning, visade mindre problembeteenden jämfört med hundar som tränats med enbart bestraffning eller en mix av båda metoderna. Med positiv förstärkning menas att man belönar hunden när den visar önskat beteende (Arhant et.al., 2010).

4. STRESS

Stress är av stor betydelse när det gäller välfärd hos hund (Jensen, 2007). När ett djur blir stressat så höjs kortisolnivån (Jensen, 2007). Kortisol är ett hormon som utsöndras från binjurarna som svar på när hormonet ACTH har utsöndrats från hypofysen och nått binjurarna via blodet (Jensen, 2007). Man kan även se en ökning i aktiviteten i det sympatiska nervsystemet, vilket yttrar sig som ökad puls och blodtryck med mera (Jensen, 2007). En hund löper ökad risk för en mängd olika sjukdomar om de är stressade under längre perioder (Jensen, 2007). Immunsystemet kan sjunka vilket medför att de blir känsliga för infektioner, och kan skada hjärt-kärlsystemet (Jensen, 2007). Är hunden utsatt för stress konstant så kan den försöka hitta andra sätt att hantera detta på och utveckla beteendeproblem (Jensen, 2007). Aggression kan vara en konsekvens av för mycket stress,

och denna kan hunden rikta mot andra hundar, människor och ibland även sin ägare (Jensen, 2007). Detta kan ske då det sympatiska nervsystemet ökar i aktivitet och hunden sätts i ett "fight or flight" tillstånd, då kroppen förbereder sig för hög aktivitet, vilket minskar tröskelvärdet på stimuli som kan förorsaka aggression (Jensen, 2007).

Enligt Beerda et.al. (1997) kan man anta att det som gäller för stress hos människor kan även gälla på hundar, nämligen att negativa känslor hör samman med passiva beteenden och förhöjda kortisolnivåer. Hos hundar finns det emotionella indikationer som just passivitet, förhöjda kortisolnivåer, specifika svansrörelser, karakteristiska vokaliseringar, med mera, som framkallas av stressorer, det vill säga saker som gör oss stressade (Beerda et.al., 1997). Dessa kan indikera ett stressstillstånd och blir då även en möjlig välfärdsfråga (Beerda et.al., 1997). Precis som hos människan så får djuret en minskad välfärd om den utsätts för kronisk stress. Det finns skillnader i stresshantering mellan raser och individer (Landsberg, 1997, Koolhaas et.al., 1999). Några faktorer som påverkar är genotyp, utveckling, tidiga erfarenheter med mera. Ordet coping (hantering) används i en studie av Koolhaas et.al. (1999) som de beteenden och fysiologiska handlingar som utförs för att klara av situationen. Vissa tar till en proaktiv hantering medan andra har en reaktiv hantering. Proaktiv hantering innebär att djuret i en stressad situation ökar i aktivitet och aggression och dessa djur är mer benägna att bilda stereotypa beteenden och har svårare för förändringar (Koolhaas et.al., 1999). Djur som har en reaktiv hantering av stress är mer passiva, hämmade och har lättare att anpassa sig till förändringar i miljön (Koolhaas et.al., 1999).

En hund kan visa stress genom överslagshandlingar. En överslagshandling är ett beteende hunden gör som inte har någon uppenbar koppling till situationen den befinner sig i (Landsberg, 1997). Till dessa hör orala beteenden som slicka sig om nosen och smacka, gäspa, rulla tungan, lyfta på tasserna, tvätta sig, stretcha, cirkla och skaka kroppen (Väisänen, 2005). Dessa kan visas när hunden är stressad och enligt Beerda et.al. (1998) är även ökad rastlöshet och en låg kroppsställning signaler på stress. Enligt Beerda et.al. (1998) så kan det vara bra att hitta stressparametrar som inte innebär att man behöver punktera huden genom ett blodprov för att kunna identifiera dålig välfärd hos hund. De tittade därför på beteenden men kom fram till att det behövs mer utredning inom området. Stress är individuellt och det är svårt att ge en definitiv lista på beteenden som visar detta. Några blir inaktiva, andra hyperaktiva, upphetsade, eller snabbt rädda (Rooney et al, 2009).

Beerda et.al. (1997) testade hundars reaktion på akustiska stressorer. De utsatte hundar för olika höga frekvenser av ljud och registrerade samtidigt hundarnas beteenden. De visade att ju mer de höjde ljudet desto mer visade hundarna följande signaler: tungan ute, slickar sig om nosen, lyfter på tasserna och skakar sig. Dessutom så ändrades kroppsställningen, och hunden höll sig i en lägre hållning under en lång period av testet. Utöver beteenderegistrering mätte de även kortisolnivån i saliven samt tog pulsen som visade att de signaler som hundarna uppvisade kan vara en indikation på akut stress. Hos hundar som utsätts för stress kan man se en ökning av vokalisering samt beteenden som annars associeras med rädsla och undergivenhet, såsom slicka sig om nosen, lyfta på tasserna och sänka kroppshållningen (Beerda et.al., 1997). I svårare stressituationer kan hundar även visa värmereglerande beteenden såsom ökad salivproduktion och flåsar med mera (Beerda et.al., 1997). Hundarna kan även utveckla stereotypa beteenden under stressade situationer (Beerda et.al., 1997).

Majoriteten av studier som har behandlat stress har tittat på akut stress, men kronisk stress är som sagt ett hot mot hundens välfärd. Hunden adapterar sig till denna stress och kan dämpa sina stresssignaler, vilket gör det svårt för oss att bedöma om hunden är utsatt för stress (Beerda et.al., 1997).

5. MÄNNISKANS ROLL

Hundens förare påverkar hur hunden beter sig. Podberschek och Serpell (1997) studerade aggressivitet hos Cocker Spaniel och ägarnas personlighet. De visade att hundarna som visade mer aggressivitet hade ägare som visade sig vara spända, blyga och känslomässigt ostabila. Samband har också observerats mellan antropomorfism och hundar med dominansaggressioner (O'Farrell, 1997). I samma studie visade de att ängsliga ägare oftare har hundar som är uppjagade och visar mer överslagshandlingar. Rugbjerg et.al. (2003) visade i en enkätundersökning i Danmark ett samband mellan hundaggressioner och hundägare med lite erfarenhet av hund. Enligt en studie gjord av Wells och Hepper (1999) så hade hundens och människans kön en effekt på deras beteenden. Hundarna visade till exempel mer försvarsbeteenden mot män än mot kvinnor.

I en studie av Tami et.al. (2009) tittade man på hur människor med olika erfarenhet av hund tolkade beteenden hos hund. Det var fyra grupper; hundägare, hundtränare, veterinärer och personer utan någon erfarenhet av hund. De beteenden som misstolkades mest var aggression och lek. Dessa blandades ihop och man såg att många tittade främst på svansen för att försöka tolka hunden beteenden.

6. SYFTE

Syftet med detta arbete är att belysa för- och nackdelar med olika sorters utrustning som idag är väldigt vanlig bland hundägare. Många tar till olika sorters halsband och selar för att få hunden att sluta dra i kopplet, men det finns inte tillräcklig forskning som visar hur hunden påverkas av dessa hjälpmedel. Jag vill i och med detta arbete samla den forskning som idag finns och genom en beteendestudie undersöka hur helstryp och sele påverkar hundar som drar i kopplet.

6.1. Frågeställningar

- Vilka effekter får helstryp och sele hos hunden?
- Finns det skillnader i antal visade stressignaler/beteenden hos hundar som har helstryp jämfört med har sele vid en promenad med ägaren?
- Drar hunden mer med helstryp än med sele?

7. MATERIAL OCH METOD

Information om studien sattes upp på flera olika platser inom en 5-milsradie från Skara. Det stod att en studie om hundar som drar i kopplet skulle utföras och lite om hur själva försöket skulle gå till, att deras hund skulle framföras i koppel med sele och stryphalsband och att det skulle filmas. Informationen spreds även via kontakter och brukshundklubbar och andra hundklubbar/organisationer. 15 personer med hundar svarade och ville vara med i studien.

Medelåldern på de medverkande var 39,9 år och med en fördelning man: kvinna på 7:8. Majoriteten av de medverkande i studien hade tidigare använt halvstryp på sina hundar när de gick på promenad, och bara några få hade använt sele. Många använde dock sele vid spårträning.

Hundarnas medelålder var 31,4 månader och rasmässigt var det en stor variation (tabell 1). Hundarnas gemensamma nämnare var att de vanligtvis drog i kopplet under en vanlig promenad.

Studien utfördes i ATG ridhus i Skara. Innan hunden fick gå in i ridhuset provades en sele ut. Selen som användes var Trixie Easy Walk Professional™, en sele där kopplet fästs på bröstet. Efter att den provats ut fick ägaren koppla hunden i selen och bege sig till startpunkten inne i ridhuset. Helstrypet som användes var av nylon.

Ekipaget med hund och ägare fick instruktioner om att promenaden skulle innehålla: 1 min stilla/passivitet - 2 min promenad - 2 min stilla/passivitet - 2 min promenad - 1 min stilla/passivitet - Byte till helstryp - 1 min stilla/passivitet - 2 min promenad - 2 min stilla/passivitet - 2 min promenad - 1 min stilla/passivitet – SLUT . Själva försöket bestod alltså av en passiv del och en aktiv del. Under den aktiva delen, som var minuter 2, 3, 6 och 7 så rörde sig förare med hund runt i ridhuset. Under den passiva delen, minuter 1, 4, 5 och 8, stod föraren still medan hunden fick göra vad den ville i kopplets längd. Hela promenaden med hund och hundägare i ridhuset filmades.

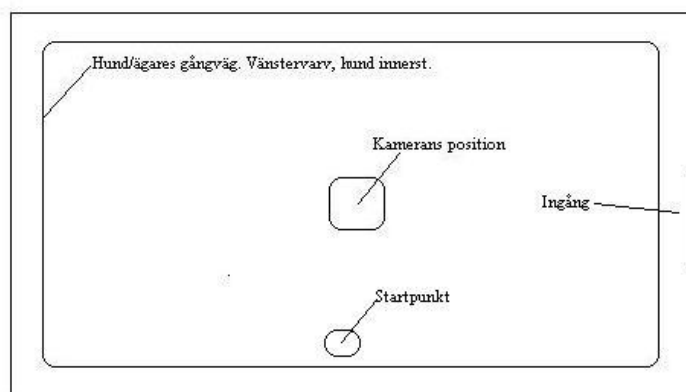
Tabell 1: Deltagande hundar i studien, deras ålder samt hur mycket de drar i kopplet enligt ägaren på en vanlig promenad på en skala mellan 1-10.

Ras	Ålder	Drag
Bichon Havanais	16 månader	6
Cavalier King Charles Spaniel	9 månader	8
Chinese Crested	2 år 5 månader	7
Chinese Crested	3 år	10
Dalmatiner/Husky	6 år	6
Irländsk röd setter	19 månader	5
Jack Russell	3 år	7
Labrador	13 månader	7
Lagotto Romagnolo	22 månader	7
Norfolkterrier	5 år	8
Schäfer	2 år	7
Schäfer	2 år 7 månader	7
Schäfer	4 år	7
Tervueren	16 månader	5
Vit herdehund	3 år 4 månader	7

Alla ekipage gick i vänstervarv så att hunden var placerad in mot kameran som var placerad i mitten av ridhuset (figur 1). Ägaren fick inte tala med sin hund, inte rycka i kopplet, utan bara följa med och hålla i änden av kopplet. Vid stilla/passivitet stannade ägaren bara upp utan att på något sätt förvarna hunden om detta, och stod sedan helt still medan hunden fick röra sig fritt. Efter de första åtta minuterna fick ekipaget gå tillbaka till startpunkten och selen byttes mot ett stryphalsband i nylon. De fick sedan gå igenom samma procedur en gång till.

Efter promenaderna fick ägaren fylla i en enkät om hunden och dess historik, samt hur de upplevde att hunden drog i studien på en skala mellan 1 och 10 med sele och med halsband (bilaga 1).

Filmerna analyserades av en observatör. Frekvensen av beteenden registrerades med en fokaldjursobservation med kontinuerlig registrering och de beteenden som observerades

Figur 1: Skiss över ridhuset där försöket tog plats med gångväg, startpunkt och kameraposition markerat.

var de beteenden som listas upp i etogrammet, tabell 2. En fokaldjursobservation gjordes med kontinuerlig registrering med frekvens och duration på drag i kopplet.

Alla beteenden i etogrammet lades samman då antalet hundar i studien var så få och att dessa hundar hade så olika sätt att hantera sin stress och visade den därför på olika sätt. Dessa data analyserades sedan med hjälp av Wilcoxon signed rank t-test, då jag ville jämföra två relaterade behandlingar. Jag har även valt att visa resultat med deskriptiv statistik i form av tabeller och diagram.

Även datan från registreringen av drag i kopplet analyserades med Wilcoxon signed rank t-test.

Tabell 2: Etogram av beteenden som uppvisades hos hund iförda stryphalsband eller sele vid en promenad med sin ägare inomhus i ett ridhus.

Överslagshandlingar

Flåsar	Hundens mun är öppen med mungiporna dragna bakåt och tungan hängandes utanför.
Gäspar	Hunden gäspar
Slickar sig om nosen	Hundens tunga rör sig över nos eller läppar.
Bitar i kopplet	Hunden biter tag i kopplet.
Klia sig	Hunden börjar klia sig antingen med ett ben eller med sina tänder.
Skaka sig	Hunden börjar skaka sig, antingen hela kroppen eller del av den.
Tvätta sig	Hunden börjar tvätta sig själv med tungan
Kissar	Hunden urinerar, antingen på väggen, marken eller matte/husse
Gräver	Hunden börjar gräva i marken med tassarna.
Vokalisering	Hunden skäller eller gnyr.

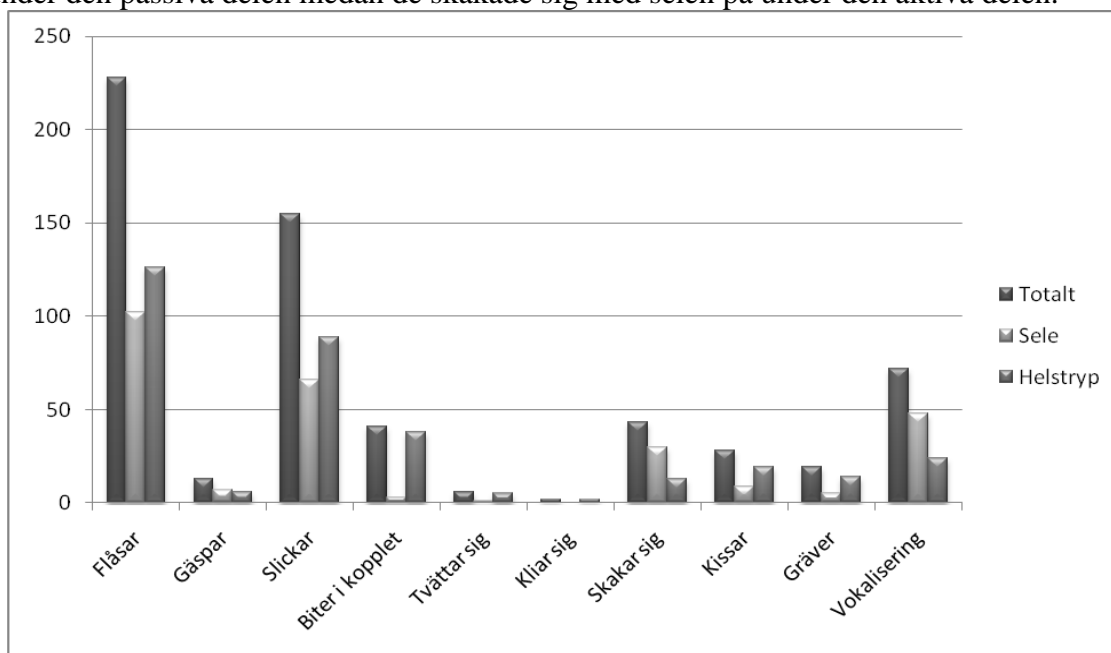
Drar i kopplet

	Hunden drar i vilken riktning som helst och förarens arm följer med ut från kroppen i samma riktning.
--	---

8. RESULTAT

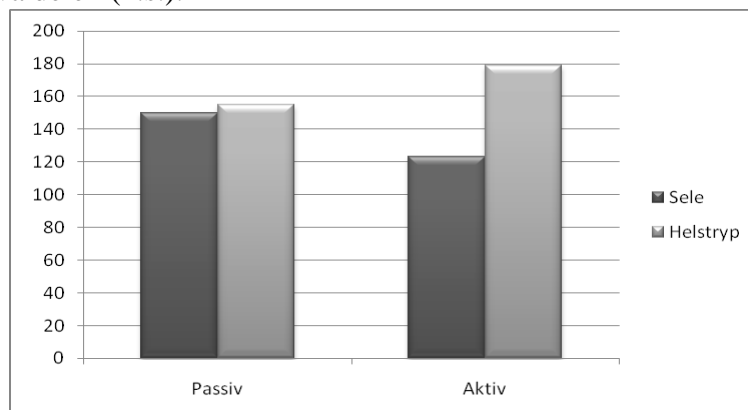
8.1. Stressignaler/beteenden

Totalt registrerades 607 beteenden, och av dessa registrerades 55 % av beteendena när hunden bar helstryk och 45 % när hunden bar sele. Tre beteenden visades mer när hunden bar sele än när den bar stryphalsband. Dessa beteenden var gäspar, skakar sig, och vokalisering (figur 2). Av dessa beteenden så visades gäspar och vokaliseringen i huvudsak under den passiva delen medan de skakade sig med selen på under den aktiva delen.

Figur 2: Fördelning av registrerade beteenden som kan tyda på stress hos hundar som bar sele eller stryphalsband vid en promenad med dess ägare i ett ridhus.

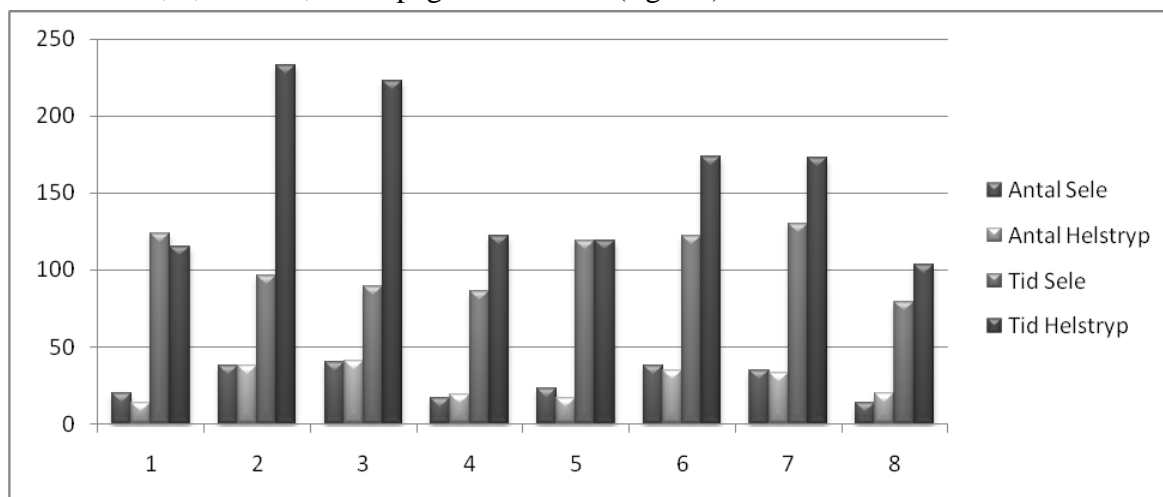
Under den passiva delen registrerades sammanlagt 305 beteenden och under den aktiva delen registrerades 302 beteenden. Andelen registrerade beteenden under den passiva delen med sele är 150 och 155 när de bar helstryk (figur 3). Under den aktiva delen med sele registrerades sammanlagt 123 beteenden och 179 under tiden de bar helstryk (figur 3). Hundarna visade fler beteenden som tyder på stress under den aktiva delen när de bar helstryk ($N = 12$, $t+ = 64$, $p = 0,03$). Ingen skillnad fanns mellan antal visade beteenden under den passiva delen (n.s.).

Figur 3: Antal registrerade beteenden som kan tyda på stress hos hundar som bar sele eller stryphalsband vid en promenad med dess ägare i ett ridhus fördelade i den passiva och den aktiva perioden av testet.

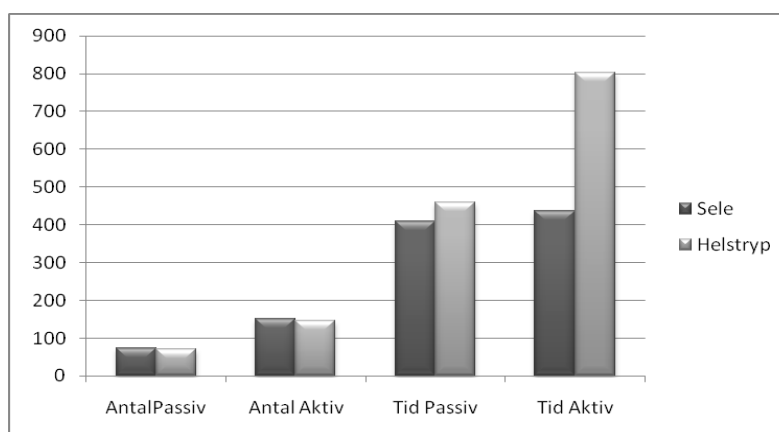
8.2. Drag i kopplet

Totalt filmades 14400 sekunder, 480 sekunder per hund med sele och 480 sekunder per hund med helstrypp. Under denna tid drog hundarna i kopplet sammanlagt 845 sekunder med sele och 1262 sekunder med stryphalsbandet. Det fanns en skillnad i tiden hunden drar i kopplet under den aktiva delen mellan sele och helstrypp ($N = 14$, $t+ = 89$, $p = 0,01$). Fördelningen av antal gånger och tid som kopplet var sträckt var generellt högre under minuterna 2, 3, 6 och 7, då ekipagen var aktiva (figur 4).

Figur 4: Fördelning av antal gånger och tid i sekunder som kopplet var sträckt när hunden bar stryppkoppel eller sele under en promenad med sin ägare i ett ridhus.

Både antal gånger hunden drog i kopplet och tid som hunden drog i kopplet ökade under den aktiva tiden (figur 5), men det var lika många registreringar i antal gånger hunden drar mellan de olika behandlingarna.

Figur 5: Antal gånger samt tid i sekunder som hundarna drog i kopplet med stryphalsband eller sele under den passiva samt aktiva delen av promenaden med sin ägare i ett ridhus.

8.3. Enkäten

Vid anmälan till studien fick förarna uppskatta på en skala mellan 1 och 10 hur mycket deras hund drog på promenaderna. Genomsnittet på detta blev 6,93. Genomsnittet för respektive utrustning under försöket blev 1,93 med sele och 3,13 med helstrypp. De fick möjlighet att skriva ner hundens sjukdomshistorik, och i det stora hela var det friska hundar som var med i studien. De fick svara på vad hunden drar emot när de är på promenad. Det

var väldigt spridda svar, men de flesta svarade mot andra hundar, människor, fläckar och så vidare, och några svarade mot allt. Det fanns frågor om hur de tränat hunden att gå i koppel. Vissa hade inte tränat det alls, medan andra hade olika metoder de använde, till exempel stanna upp och vända håll. De fick även frågan vad de fått för tips och vart de fått dem ifrån och även här var det väldigt varierade svar. Många har varit på brukshundklubben eller andra hundskolor och där fått tips att de ska korrigera, använda nosgrimma, rycka i kopplet, stanna upp med mera. Ett fåtal skrev upp saker som klicker, vänta ut, inte straffa och så vidare och dessa hade till stor del läst sig till information själva. Promenadvanor och ensamtid var med i enkäten och medelvärden har räknats ut. Hundarna var hemma ensamma 2,37 timmar/dag, och var ute 2 timmar/dag fördelat på 3,47 promenader. Många av hundarna fick väldigt mycket aktivering utöver promenaderna. Exempel på aktiviteter är spår, sök, lydning, agility, klickerträning, stallhund, jakt med mera.

9. DISKUSSION

Hundarna i studien visade mer beteenden som tyder på stress under tiden de bar strypbandsbandet, men under den passiva delen fanns ingen skillnad. Det visades många beteenden under den passiva delen, trots att de inte drog i kopplet. Detta kan ha flera olika förklaringar. Hunden kanske inte har varit i ridhus innan och var väldigt känslig för miljön, eller så kan det vara så att hunden helt enkelt var obekvämt med att husse/matte helt plötsligt stod helt still och inte sa något. Det kan ha varit situationen i sig som var stressande för hunden. Vissa av hundarna lade sig ner med en gång när matte/husse stannade, och låg helt stilla till dess att matte/husse fick instruktioner om att gå igen. Det kan vara så att dessa hundar har olika sätt att hantera sin stress, de aktiva har en mer proaktiv hantering medan de passiva har en reaktiv hantering (Koolhaas et al, 1999). Men bara för att man är aktiv eller passiv behöver man inte vara stressad och det kan vara svårt att avgöra om en hund är stressad eller inte (Beerda et al., 1997). Då stresssignaler och hantering av stress skiljer mellan raser och individer (Landsberg, 1997, Koolhaas et al, 1999) så slogs alla beteenden samman i denna studie. En annan anledning till att jag valde att slå ihop alla beteenden var att jag hade så få hundar i studien, och just att dessa hundar visade väldigt olika signaler. Vissa hundar hade hög frekvens på ”flåsar” medan andra inte flåsåde alls, men skakade sig, och slickade sig om munnen desto mer.

Hundarna drog mer i kopplet under de aktiva minuterna, och nästan dubbelt så mycket med helstryp än med sele. Alla hundar bar sele under den första delen av testet och bytte sedan till helstryp. Majoriteten av hundar drog mer med helstrypet, och det är svårt att veta varför detta skedde. Hade varannan hund fått börja med helstryp och sedan bytt till sele kanske man hade fått ett annat resultat, en del av hundarna kanske inte drog i början om de tyckte det var en konstig situation. Men det var ingen skillnad i antal gånger kopplet var sträckt mellan sele och helstryp, medan det var en signifikant skillnad mellan sele och helstryp i antal sekunder kopplet var sträckt. När de bar selen, som de flesta aldrig använt, så kan det vara så att de inte drog just för att det var en ny känsla att ha sele. Dessutom så var ju denna sele gjord så att det skulle vara svårt att dra. När hunden drar framåt gör bröstremmen och fästet därpå att hunden tappar balansen lite och vänds upp mot föraren.

Jag valde att jämföra helstryp och denna sele då det är vanligt att man får tipset att använda helstryp för att få hunden att sluta dra. Man kan istället använda denna sele, och som man

kan se av resultatet i denna studie så visar hunden mindre stressignaler och drar mindre i kopplet. Detta provades som sagt i ett ridhus utan yttre störningar och alla hundar bar sele först och därefter helstryp, och det är svårt att säga hur resultatet hade blivit i annan situation. Men då det är ett viktigt ämne ur hundens välfärdssynpunkt så krävs det mer forskning för att se hur hunden påverkas av dessa hjälpmedel som finns på marknaden, just för att de är så vanliga. Användande av helstryp är en diskussion som pågår bland människor som håller på med hund, med mycket blandade åsikter. Det är svårt att säga vem som har rätt, och jag hoppas att detta arbete bidrar till en utförligare diskussion inom ämnet samt vidare forskning. För det finns inte så mycket forskning som handlar om utrustning till hund, utan det mesta man hör om just halsband och sele är erfarenheter från människor som arbetat med hundar länge. Den forskning som finns där man jämför halsband och sele handlar om ögontryck (Pauli et al, 2006), och tar inte upp beteenden eller stress vilket är av stor betydelse när det gäller hundens välfärd. Så jag anser att det behövs mer forskning inom området stress hos hund, och hur man kan se om en hund är stressad. Forskningen är påbörjad med en del studier av Beerda et al bland annat. Men som det står i dessa artiklar så krävs det mer. Jag skulle även vilja se mer information om fysiska skador som en konsekvens av vald utrustning. Det är svårt att bevisa om halsband leder till skador i hals och nacke (Hallgren, 1991, Lindsay, 2005). En sele som sitter rätt på hunden är mer skonsam och låter en större del av hundens kropp ta emot trycket om den nu drar (Mugford, 2007). En sele som däremot sitter fel kan skada hundens kropp när den drar, så det är viktigt att ta hjälp av någon som kan när man ska köpa utrustning till sin hund.

Många av de hjälpmedel som finns går ut på att det ska vara obehagligt för hunden att dra. Som till exempel stryphalsbandet och antidragselen med två band som går under hundens framben. Dessa ska fungera som negativa förstärkare, så när hunden känner trycket ska man sedan direkt släppa på trycket. Men om hunden fortsätter att sträva framåt trots trycket så går det istället lätt över i en bestraffning. I flera studier har man sett att det finns en koppling mellan bestraffningar och aggressivt beteende och nervositet hos hundarna (Hiby et al, 2004, Arhant et al, 2010). Är du inkonsekvent i ditt beteende när hunden drar, att du ibland belönar, ibland bestraffar så kan du få en hund som visar mycket undvikande beteenden, då den inte vet om den kommer att bli bestraffad eller inte (Blackwell et al, 2008). Hunden kopplar obehaget till föraren och vill undvika denna vilket leder till att hunden drar framåt i kopplet.

Studien utfördes i ett ridhus där alla hundar utsattes för samma miljö med samma störning. Det som tillkom mer och mer var andra hundars doft och urinmarkeringar. Man hade kunnat lägga in störningar, men det hade ändå inte blivit samma för alla hundar då de eventuellt hade olika preferenser när det gäller vad som är störning för just dem. Hundarna var av väldigt spridda åldrar och erfarenhet. På lapparna som sattes upp för att få frivilliga att vara med så eftersöktes stressade hundar som drog i kopplet. Då stress kan vara svårt att se (Beerda et al, 1998) så kan det vara en missbedömning från ägarnas sida. Deras hundar kanske inte var stressade. Som man kunde se i studien av Tami et al (2009) så var det många som inte kunde tolka hundens beteenden. Skulle studien göras om kanske urvalet inför studien behöva struktureras. Det är ett väldigt litet antal hundar som har studerats, ett större antal hade givit ett bättre resultat. I denna studie började alla hundar med sele och sedan helstrypet. För att eliminera aklimatisering till miljön och miljö känslighet som en felkälla kanske man skulle ha varierat, så att varannan hund börjat med helstrypet istället. Hundarna fördes runt i ridhuset av sin ägare, och denne fick klara instruktioner innan kameran sattes igång vad de skulle göra. Några följde inte instruktionerna till fullo, utan

drog i kopplet, rörde på sig vid passivitet, pratade med hunden med mera. Alla hundägare fyllde i enkäten, och jag läste igenom dem för att se om det fanns något som stack ut. Om till exempel någon hund hade någon skada som kunde göra ont i samband med promenad, om de tränat på något sätt som kunde medföra en hund som drar och vad det var hundarna egentligen drog emot. Alla hundar fick minst en promenad om dagen och de flesta hade någon annan aktivitet som de gjorde tillsammans med sin hund. Det som stack ut i enkäterna var de tips som de fått. Många av dem gick ut på korrigerande och obehag med bland annat ryck i kopplet. Detta visar att information om hur hundar fungerar och hur de svarar på obehag och hur de hanterar stress är något som behöver talas om mera. Jag anser därför att detta arbete kan ligga som grund för diskussioner bland hundtränare och instruktörer för att få dem att förstå att det behöver göras något. Många har problem med att deras hund drar i kopplet och det är viktigt att de får rätt hjälp om de ber om den, och att man även lär ut hur de läser av sin hund så de kan se om den mår bra eller är stressad med mera.

10. SLUTSATSER

Hundarna i denna studie visade mer signaler som tyder på att de var stressade när de bar stryphalsband än när de bar sele. De drog även mer i kopplet med stryphalsbandet på. Detta under den aktiva delen av studien. Selen var utformad så det skulle vara svårt att dra, och den verkar ha fungerat i denna situation. Tittar man på antal visade stresssignaler så verkar den även minska stressen hos de dragande hundarna. Enligt denna studie blir hundarna mer stressade av stryphalsbandet än av selen.

Stress kan vara svårt att urskilja och vi behöver sätt att kunna se om våra hundar är stressade då det är en möjlig välfärdsfråga. Stress leder till så mycket konsekvenser. Därför behövs mer forskning inom området, och denna information behöver spridas till hundägare.

Vi behöver även göra någon slags inventering av de hjälpmedel som idag finns och fråga oss hur hunden upplever dessa. Är det moraliskt rätt att använda det på sin hund? Vad utsätts hunden för? Och finns det inget bättre alternativ?

TACK

Jag skulle vilja tacka min handledare Helene Axelsson på SLU, biträdande handledare Yrsa Görnerup-Franzén och Åsa Ahlbom och Ingrid Tapper för att ha ställt upp som bollplank för alla mina idéer och för att ni stöttat mig i mitt arbete. Tack även till alla hundägare som ställde upp i beteendestudien, utan er hade det här arbetet inte blivit av. Tack till familj och vänner för allt stöd. Jag har lärt mig otroligt mycket och har haft väldigt roligt. Tack för den här tiden Etologi- och Djurskyddsprogrammet!

REFERENSER

Arhant, C., Bubne-Littitz, H., Bartels, A., Futschik, A., Troxler, J., 2010. Behaviour of smaller and larger dogs: Effects of training methods, inconsistency of owner behaviour and level of engagement in activities with the dog. *Applied Animal Behaviour Science* 123, 131–142

Beerda, B., Schilder, M.B.H., van Hooff, J.A.R.A.M., de Vries, H.W. 1997. Manifestations of chronic and acute stress in dogs. *Applied Animal Behaviour Science* 52, 307-319

Beerda, B., Schilder, M.B.H., van Hoff, J.A.R.A.M., de Vries, H.W., Mol, J.A. 1998. Behavioural, saliva cortisol and heart rate responses to different types of stimuli in dogs. *Applied Animal Behaviour Science* 58, 365-381.

Blackwell, E.J., Twells, C., Seawright, A., Casey, R.A., 2008. The relationship between training methods and the occurrence of behavior problems, as reported by owners, in a population of domestic dogs. *Journal of Veterinary Behavior* 3, 207-217

Hallgren, A. 1991. Ryggproblem hos hund. Layout&Tryck Vagnhärad.

Herron, M., Shofer, S., Reisner, I. 2009 Survey of the use and outcome of confrontational and non-confrontational training methods in client-owned dogs showing undesired behaviors. *Applied Animal Behaviour Science* 117, 47-54.

Hiby, EF., Rooney, NJ., Bradshaw, JWS., 2004. Dog training methods: their use, effectiveness and interaction with behavior and welfare. *Animal Welfare* 13, 63-69

Jensen, P., 2007. Mechanisms and Function in Dog Behaviour. In: *The Behavioural Biology of Dogs*. (Ed. Jensen, P.) CAB International.

Koolhaas, J.M., Korte, S.M., De Boer, S.F., Van Der Vegt, B.J., Van Reenen, C.G., Hopster, H., De Jong, I.C., Ruis, M.A.W., Blokhuis, H.J. 1999. Coping styles in animals: current status in behavior and stress-physiology. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews* 23. p.925–935

Landsberg, G., Hunthausen, W., Ackerman, L., 1997. Prevention the best medicine. In: *Handbook of Behavior Problems of the Dog and Cat*. Second Edition p. 63-70.

Landsberg, G., Hunthausen, W., Ackerman, L., 1997. Stereotypic and compulsive disorders. In: *Handbook of Behavior Problems of the Dog and Cat*. Second Edition p. 195-205.

Lindsay, S. 2000. *Handbook of applied dog behavior and training volume one*. Blackwell Publishing, Iowa, USA. P 3-24.

Lindsay, S. 2001. *Handbook of applied dog behavior and training volume two*. Blackwell Publishing, Iowa, USA. P 290-291.

- Lindsay, S. 2005. Handbook of applied dog behavior and training volume three. Blackwell Publishing, Iowa, USA. P 29-35.
- Mugford, R.A., 1981. Where to put your choker. International Journal for the study of Animal Problems. Vol, 2. Nr: 5. 249-251.
- Mugford, R.A. 2007. Behavioural disorders of Dogs. In: The Behavioural Biology of Dogs. (Ed. Jensen, P.) CAB International.
- O'Farrell V. 1997. Owner attitudes and dog behaviour problems. Applied Animal Behaviour Science 52, 205-213
- Ogburn, P., Crouse, S., Martin, F., Houpt, K. 1998. Comparison of behavioral and physiological responses of dogs wearing two different types of collars. Applied Animal Behaviour Science 61, 133-142.
- Pauli, A.M., Bentley, E., Diehl, K.A., Miller, P.E. 2006. Effects of the Application of Neck Pressure by a Collar or Harness on Intraocular Pressure in Dogs. Journal of the American Animal Hospital Association. Vol. 42, 207-211
- Podberscek A.L. & Serpell J.A. 1997. Aggressive behaviour of English cocker spaniels and the personality of the owner. The Veterinary Record. July 19, 73-76
- Rooney, N., Gaines, S., Hiby, E. 2009. A practitioner's guide to working dog welfare. Journal of Veterinary Behavior 4, 127-134.
- Rugbjerg H., Friis Proschowsky H., Kjær Ersbøll A., Lund J.D. 2003. Risk factors associated with interdog aggression and shooting phobias among purebred dogs in Denmark. Preventive Veterinary Medicine 58 (1-2), 85-100
- Serpell, James, A., 2001. The domestic dog: its evolution, behaviour, and interactions with people. Cambridge University Press. p. 7-20.
- Tami, G., Gallagher, A. 2009. Description of the behavior of domestic dog (*Canis familiaris*) by experienced and inexperienced people. Applied Animal Behaviour Science. 120, 159-169.
- Väisänen, M.A-M., Valros, A.E., Hakaoja, E., Raekallio, M.R., Vainio, O.M. 2005. Pre-operative stress in dogs – a preliminary investigation of behavior and heart rate variability in healthy hospitalized dogs. Veterinary Anaesthesia and Analgesia, 32, 158–167
- Wells D.L., Hepper P.G. 1999. Male and female dogs respond differently to men and Women. Applied Animal Behaviour Science. 61, 341-349

BILAGA 1 - ENKÄT

Namn _____ Ålder _____

Ras _____ Ålder _____

Kastrerad/Steriliserad _____

Ensamtid/dag _____ Antal promenader/dag _____

Hur långa promenader(tid)/dag _____

Utrustning vid promenad _____

Aktivering/stimulans(utöver promenader)

Sjukdomshistorik, veterinärbesiktning

Hur har ni tränat hunden att gå i koppel?

Vad gör ni när hunden drar?

Vad har ni fått för tips, och vart har ni fått dem ifrån?

Vad drar er hund emot? Drar den mot fläckar, andra hundar, människor, fåglar?

Hur känner ni er när hunden drar? (Irriterad, ledsen, bryr mig inte)

Kände ni någon skillnad när huden bar halsband eller sele? Om ja, på vilket sätt?

På en skala mellan 1-10, hur mycket drog din hund med halsband på?

På en skala mellan 1-10, hur mycket drog din hund med sele på?

Är du intresserad av resultatet av denna rapport? Lämna din mailadress nedan.

Tack för din medverkan!